

Covid-19 İle Mücadelede Büyükşehir Belediyelerinde Sosyal Belediyeciliğin Rolü

The Role of Social Municipalism in Metropolitan Municipalities in Combating Covid-19

Yeliz Karadeniz¹

Öz

COVID-19 olarak bilinen pandemi ile Mart 2020 tarihinden itibaren tüm dünya mücadele etmektedir. Covid-19 pandemisinin sosyal, siyasal, ekonomik ve psikolojik açıdan bireylere yansımaları da kaçınılmaz olmaktadır. Pandeminin tüm boyutları ile mücadelesi hükümetler, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları işbirliği içinde sürdürülmektedir. Çalışmada pandemi sürecinde etkin olan bu kurumlar arasından kentsel alanda vatandaşlarla iç içe olan yerel yönetimlerin çalışmaları incelemeye alınmıştır. Küresel ölçekteki bu soruna en hızlı en pratik çözümlerin yerel yönetimler tarafından getirilmesi beklenmektedir. Yerel yönetim denildiğinde akla ilk gelen nüfusun büyük bir kısmını barındıran belediyeler olmaktadır. Bu çalışmada cevabı aranan başlıca soru; Dünyada ve Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin salgınla mücadele sürecinde hangi hizmetlerle destek verdikleri olmuştur. Çalışmanın konusu, COVID-19’un etkisinde kalan ülkelerde ve Türkiye’de bulunan 30 büyükşehir belediyesinin yapmış olduğu hizmetlerdir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, tüm dünyada etkisi hala devam eden salgınla mücadelede belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin araştırılması ve büyükşehir belediyelerinin önemini tartışılmasıdır. Betimletici metodun uygulandığı çalışmada ulaşılan başlıca sonuç, merkezi idarenin yetişemediği alanlarda hızlı etkinlik gösteren yerel yönetimlerin o boşluğu doldurduğudur. Türkiye’de belediyeler tarafından maske üretiminden, sosyal yardımlara, dijital araçlarla evde sosyal-kültürel faaliyetlere kadar yaratıcı hizmetlerin sunulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: COVID-19, Belediye, Sosyal Belediyecilik, Sosyal Hizmet

¹ Öğr. Gör., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Akyazı Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü & Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, ykaradeniz@subu.edu.tr ORCID Numbers: 0000-0002-0594-3054

Bu makale İntihal.net sistemi tarafından taranmıştır.

Gönderim Tarihi: 07 Ekim 2022

Kabul Tarihi: 27 Ekim 2022

Erişim Tarihi: 27 Haziran 2023

Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (SKAD)

Abstract

The whole world is struggling with the pandemic known as COVID-19 as of March 2020. The repercussions of the Covid-19 pandemic on individuals from a social, political, economic and psychological point of view are also inevitable. The fight against all dimensions of the pandemic is being carried out in cooperation with governments, local governments and non-governmental organizations. Looking at the distribution of the world's population, it can be seen that the majority live in cities. For this reason, the importance of local governments that are intertwined with citizens in the urban area is also increasing in the fight against this epidemic. It is expected that the fastest and most practical solutions to this problem on a global scale will be implemented by local governments. When it comes to local government, the first thing that comes to mind is the municipalities that contain a large part of the population. The main question that was sought to be answered in this study was; what services metropolitan municipalities in the world and in Turkey provide in the process of combating the epidemic. The subject of the study is the services provided by 30 metropolitan municipalities in countries affected by COVID-19 and located in Turkey. The aim of the study in this direction is to investigate the services provided by municipalities in the fight against the epidemic, the impact of which is still ongoing all over the world, and to discuss the importance of municipalities. The main conclusion reached in the study in which the descriptive method was applied is that local governments that have a fast effect in areas where the central administration cannot keep up have filled this gap. It has been determined that creative services ranging from mask production, social assistance to social and cultural activities at home with digital tools are offered by municipalities in Turkey.

Keywords: COVID-19, Municipality, Social Municipality, Social Service

1. Giriş

Günümüzde sosyal yardım ve yardımla özdeşleştirilen sosyal belediyecilik kavramının önemi giderek artmaktadır. Sosyal belediyecilik, belediyelere sosyal alanda planlama görevi yükleyen, konut, sağlık, eğitim gibi alanlarda faaliyet gösteren, sosyal dayanışmayı arttırmayı hedefleyen bir modeldir. Sosyal Belediyeciliğin, sosyo kontrol ve iyileştirme, yönlendirme, yardım etme ve sosyal koruma işlevi vardır (Öner ve Çam, 2021: 145).

Bu çalışmanın amacı salgınla mücadele edilmesinde Dünyada ve Türkiye’de önemli yere sahip yerel yönetimlerin belirlemiş oldukları politikaları tespit etmektir. Betimleyici metodun kullanıldığı bu çalışmada öncelikle sosyal belediyecilik anlayışına ilişkin temel çerçeve çizilmiştir. Daha sonra pandemiden en çok etkilenen dünyadaki ve Türkiye’deki belediyeler tarafından geliştirilen sosyal belediyecilik hizmetlerine yer verilmiştir. Bu hizmetler salgının seyriyle ilgili kamuoyunu bilgilendirme, sosyal yardım hizmetleri, eğitim-öğretim hizmetleri, psikolojik destek hizmetleri, temizlik hizmetleri, sağlık hizmetleri ve bunların dışında kalan diğer hizmetler şeklinde incelenmiştir.

Türkiye’de belediyelerin sağlamış olduğu hizmetlere, merkezi idarenin kamuoyunu bilgilendirme yaptığı ve sosyal yardım hizmetlerinde müdahalede bulunduğu sonucuna da varılmıştır. Ancak buna rağmen sosyal belediyecilik alanında COVID-19 sürecinde başarılı uygulamalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu ve benzeri kriz durumlarında belediyelerin daha çok güçlenmesi gereklidir. Aynı zamanda yerel yönetimlerin gerek özel kuruluşlarla gerek sivil toplum kuruluşlarıyla da etkileşim içinde olmasının pandemi sürecinde önemi anlaşılmıştır.

2. Yöntem

Özellikle manevi anlamda birçok sorunlara yol açan covid-19 pandemisinde yerel yönetimlerin hizmetlerine odaklanabilmek amacıyla betimleyici metod takip edilmiştir. Üzerinde mutabakat sağlanmış net bir tanım yapılmamasına rağmen üzerinde çalışılan olgunun özelliklerini betimleyen bir araştırma yöntemi olarak tanımlanabilir.

Betimsel metotta, araştırılmak istenen problemin mevcut durumunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu yöntemlerin en temel özelliği, hâlihazır durumu kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi çalışmaktır. Betimsel araştırma, çalışılan konunun mevcut durumuna ilişkin hipotezler test etmek veya araştırma sorularına cevap bulmak için veriler toplamayı gerektirmektedir. Bu yöntemde elde edilen sonuçların, hedeflenen konulara yönelik olarak gelecekte planlanan çalışmalara yön göstermesi beklenmektedir.

2.1. Sosyal Belediyecilik Kavramı

Türkiye’de yerel yönetimler belediye, il özel idaresi ve köy yönetiminden oluşan bir yapılanmaya sahiptir. Literatürde sosyal belediyeçilik olarak geçse de il özel idaresi ve köylerin de sosyal alanda yaptığı çalışmalar sosyal belediyeçiliğin kapsamına dahil edilmektedir. Sosyal belediyeçilik kavramının yerine “toplumsal belediyeçilik, “yerel sosyal politikalar ve hizmetler”, “yerel yönetimler ve sosyal hizmetler” gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Ancak Yerel yönetimlerin, dezavantajlı gruplara yönelen ve sosyal adaleti sağlamayı amaçlayan faaliyetleri genellikle “sosyal belediyeçilik” olarak ele alınmaktadır (Pektaş, 2010: 14).

Dünyada ve ülkemizde son yıllarda kamu yönetimi alanında yaşanan hızlı değişim ve dönüşümlerle siyasal yapılar ve kurumlar kendilerini yeniden tanımlama yoluna gitmişlerdir. Kamu hizmetlerini daha etkili ve daha verimli kılmak adına, yapılan iyileştirmelerdeki bu yeniden düzenlemeler sonucunda gerçekleştirilen yenilikler günümüzde de artarak devam etmektedir. Dünyada küreselleşme ve yerelleşme bağlamında yaşanan süreçte yerel dinamikler ve değerler de ön plana çıkmaktadır. Yaşanan değişimlerde kamu yönetiminin yerel ayağını oluşturan ve yerel yönetim denince akla ilk gelen kurumlar olan belediyeler de organizasyon yapılarında ve gerçekleştirdikleri fonksiyonlarda yenilenmeye doğru gitmektedir. Mevzuattaki değişiklikler, hızlı kentleşme, kentleşme ile birlikte ortaya çıkan sorunlar, küreselleşme ile var olan yerelleşme ve göç olgusu belediye yönetimi anlayışında değişime sebep olan başlıca unsurlardır. Özellikle sosyal devlet anlayışında meydana gelen değişimler, devletin yereldeki temsilcisi olan belediyeleri sosyal alanda daha aktif olmaya yöneltmiş ve yerel yönetimlerden sosyal refah beklentilerini artırmıştır (Kesgin, 2012: 175). Bu durumun belediyelerin sosyal harcamalarını arttırırken sosyal belediyeçilik anlayışını da beraberinde getirdiği söylenebilir.

Sosyal belediyeçilik, belediyelerin sosyal fonksiyonlarını arttıran ve sosyal yaşam içinde aktif hale gelmelerini sağlayan, yani sosyal devletin gereklerini gerçekleştirmeye yönelik olarak belediyelere yeni birtakım işlevler yükleyen bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal belediyeçilik, işsiz ve kimsesiz olanlara yardım yapan, sosyal dayanışmanın sağlanmasında başrol oynayan, sosyo-kültürel aktiviteler için alt yapı oluşmasını amaçlayan, yerel yönetimlere sosyo-kontrol ve yönlendirme görevi yükleyen bir modeldir (Akdoğan 2006: 34).

Bu belediyeçilik modeli, yerel ölçekte kamu harcamalarını sosyal anlamda güçsüz olanları koruyabilmek, maddi destek verebilmek, eğitim sağlık ve kültürel alanlarda gelişmesine katkı sağlamak için çalışmalara önem veren bir modeldir. Sosyal yani toplumcu belediyeçilik, sosyal refah devletin gerektirdiği belediyeçilik olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda sosyal belediyeçilik ile toplumsal yarar öncelik kazanmakta, vatandaşların çıkarı ön plana çıkmaktadır (Arslan, 2013: 41-42).

Sosyal belediyeciliğin temel işlevlerinden bahsetmek gerekirse öncelikle belediyeler koydukları kurallarla ve bu kurallara aykırı davranışlara uyguladıkları çeşitli yaptırımlarla bireye sosyal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında teşvik edici bir işlev görmektedirler. Günümüzde en sık uygulama olarak kıraathane toplantıları, halk meclisleri, esnaf gezileri, afişler ve mahalle kütüphaneleri aracılığıyla belediyelerin halka daha yoğun olarak ulaşabildiği söylenebilir (Akdoğan, 2006: 33-36). Ayrıca toplumsal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti verme, onları belli gün ve olaylarda yönlendirme, halka sorunlarını ne şekilde ve hangi kurumlar aracılığıyla çözebilecekleri konusunda yardımcı olma gibi işlevler de belediyelerce yürütülebilmektedir. Aynı zamanda sosyo ekonomik durumları itibari ile desteğe ihtiyaç duyan vatandaşın eğitim, sağlık ve gıda gibi ihtiyaçlarını tespit etmekte ve karşılamaktadırlar. Ayrıca belediyelerin yoksul insanların insan onuruna yakışır, çevresiyle uyumlu bir biçimde yaşamını devam ettirebilmesi amacıyla ihtiyaçlarının giderilmesi ve sorunlarına çözüm bulunmasına yönelik hizmetleri de bulunmaktadır (Kesgin ve Kalaycı, 2017: 2271).

3. Bulgular

3.1 Covid-19 Pandemisiyle Mücadelede Dünyada Belediyeler

2019 yılının Aralık ayında Çin’de, hayvanlardan bulaşan bir virüs sebebiyle, çok sayıda hastalık ortaya çıktığı kamuoyuna duyurulmuştur. Başlangıçta 2019-nCoV olarak adlandırılan bu hastalık, daha sonra Covid-19 ve Coronavirüs olarak ifade edilmiş ve üç ay gibi kısa bir süre içerisinde de sadece Çin’de kalmayıp tüm dünyayı etkilemiştir. Coronavirüse ait ilk açıklama Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından yapılmıştır. Çin’de başlayan hastalıkların nedeninin, ilk defa görülen Coronavirüs olduğu belirtilmiştir. Bu tarihten itibaren DSÖ tarafından bu salgın COVID-19 pandemisi olarak ifade edilmektedir (Beki, 2009: 60)

Bu süreçte bazı ülkelerde hızlı ve etkin çözüm üretebilmek ve salgının seyrini de azaltmak amacıyla merkezi yönetim tarafından kısmi ve tam kapanma uygulamaları başlatılmıştır. Merkezi yönetimin yanında halka hizmette yakınlık ilkesi gereğince birçok önlem de yerel yönetim birimleri tarafından alınmıştır (Bayraktar, 2020). Bu doğrultuda çalışmanın bu kısmında, seçilen dünya ülkelerindeki büyükşehir belediyelerinin salgında yapmış olduğu uygulamalar incelenmiştir.

Salgının Seyri ile ilgili Kamuoyunun Bilgilendirilmesi Faaliyetine bakıldığında araştırmalara göre kamuoyunu bilgilendirme işlevi hem merkezi yönetim hem de yerel yönetim tarafından yapılmıştır. Pandemiden etkilenen ülkelerden biri olan İsviçre’de belediyeler tarafından vatandaşları bilgilendirmek amaçlı “Alert Swiss” adında bir dijital platform oluşturulmuştur.

Bu uygulamayı telefonuna indiren halk acil durumlarda bildirim alabilmekte, günlük hasta, hastane, yatak, yoğun bakım sayı bilgilerini öğrenebilmektedir (Alert Swiss, 2020).

İsviçre'deki Cenevre Kantonu kendi web sayfasında, vatandaşların durumun önemini kavraması için her gün yükselen hasta sayısını paylaşmıştır (Enstitü İstanbul, 2020). Benzer uygulama Almanya'da Berlin Belediyesinde de uygulanmıştır. Ayrıca belediye pandemi sürecinde aldığı tüm tedbirleri ve uygulamaları site üzerinden vatandaşlarına duyurmuştur. En önemli uygulaması ise 8 dilde "COVID-19 hakkında sıkça sorulan sorular" başlıklı bilgilendirme kitapçıkları ile halka hizmet sağlamasıdır (Berlin Belediye Başkanlığı, 2020).

Bununla beraber Berlin'de göçmen kesim için farklı dillerde podcastler ve videolar hazırlanarak bilgilendirme işlevi gerçekleştirilmiştir. CityLab Berlin "Hack the Crisis" adı verilen dijital platform sayesinde mahalle toplulukları arasında iletişim güçlenmiş bilgi aktarımı kolaylaşmıştır (Genç, 2021: 239).

Buna benzer bir şekilde San Francisco belediyesi de salgınla mücadele sürecinin nasıl yönetilmesi gerektiğine ilişkin halk sağlığı birimi ile koordineli olarak çalışarak birden çok dile çevrilmiş posterlerle toplumu bilgilendirmeyi amaçlamıştır. Yine Almanya'nın Duesseldorf belediyesinde virüsle ilgili günün her saatinde erişime açık olan bir hat bilgilendirme yapılmıştır. Aynı zamanda belediyenin web sayfasında da enfeksiyon hesabı gerçekleştirilmiştir. Duesseldorf belediye başkanı da öncelikle hasta ve yaşlı nüfus için virüsten korunma çağrısında bulunarak, alınması gereken önlemleri duyurmuştur. Avustralya'nın Sydney belediyesinde de virüs hakkında bilgilendirme amacıyla halk sağlığına ilişkin toplum iletişim merkezi, kütüphaneler ve çocuk koruma merkezleri aktif hale getirilmiştir (OECD, 2020: 49-68).

Belediyelerin bilgilendirme işlevi üzerine son olarak Arjantin'in Buenos Aires belediyesinin dijital ortamda virüsten korunma yollarının anlatılması, Brezilya'nın Sao Paulo belediyesinin virüse yakalanmış olma şüphesi taşıyanları takip edebilmek için ve izolasyon süresi hakkında bilgilendirebilmek için tele tıp uygulaması kullanmaları örnek verilebilir.

Süreç boyunca sağlanan sosyal yardım ve destek hizmetlerine bakıldığında, refah devlet anlayışı uygulamalarından biri olduğu söylenebilir. Merkezi idare ve yerel yönetim birimleri özellikle çocuk, genç, yaşlı, yoksul gibi toplumdaki dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetler yürütmektedir (Pektaş, 2010: 1-22). COVID-19 Pandemi sürecinde ise getirilen kısıtlamalar ve alınan tedbirler sonucu işsiz, yoksul, evsiz kalan vatandaşlara yönelik en yaygın uygulamalar maddi yardım kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Dünya üzerinden örnek vererek somutlaştırmak gerekirse; İspanya’da Barselona Belediyesi tarafından salgın boyunca özellikle yoksul ailelerin barınma ihtiyacının karşılanması için kira ödemelerine destek amaçlı, devletin yapmış olduğu yardıma belediye olarak ekstra mali katkı yapılmıştır (Barcelona.Cat, 2020). Barınma ihtiyacı ne kadar önemliyse beslenme ihtiyacı da o ölçüde önemli görülmüştür. Bu bağlamda gıda yardımları yapan Finlandiya’da Helsinki Belediyesi ön plana çıkmıştır (Bayraktar, 2020). Helsinki Belediyesi, şehrin bazı bölgelerinde gıda dağıtım merkezleri oluşturmuştur (City of Helsinki, 2020). Para yardımıyla birlikte salgın sürecinde yerel yönetimler, devletin kısıtlama kararlarından dolayı hem evlerinden çıkamayan insanlara erzak yardımı hem de sokaktaki hayvanlara kaplarla mama yardımı yapmıştır (Kap, 2020a).

Milan belediyesinde de benzer uygulamayı görmek mümkündür. Covid-19 sürecinde yoksul kesim tespit edilerek kendilerine yakın bölgelere gıda temini için gıda merkezleri kurulmuştur. Bununla beraber pandemi sürecinde iş kaybı yaşayan ailelere de market alışverişi kuponları verilmiştir. Pandemi sürecinde vatandaşların ihtiyaçlarını temin etmek amacıyla gerekli malları satın alacakları küçük perakendecilerin yerlerini belirten bir harita da hazırlanmıştır (OECD, 2020: 83).

Amerika’da New York Belediyesi, salgında işsiz ve evsiz kalanları tespit ederek, onların sığınma evleri ve otellerde kalmasını sağlamıştır (www.amerikaninsesi.com, 2020). Aynı şekilde İngiltere Londra Belediyesi evsizleri otellere yerleştirip otellere mali kaynak aktarımı yapmıştır (Daily Mail Online, 2020). İspanya Madrid Belediyesi tarafından pandemi ile mücadelede bakıma muhtaç yaşlıların ihtiyaçlarının giderilmesi için sosyal medya hesabından kampanya başlatmıştır. Kampanya kapsamında gönüllü olanlar, ihtiyaç sahibi yaşlılara günlük ev işlerinde, bakımında, alışverişinde yardım etmiştir (Enstitü İstanbul, 2020).

Belediyeler tarafından gerçekleştirilmiş eğitim öğretim hizmetlerine bakıldığında virüsün olumsuz etkilediği hizmet alanlarından birinin de eğitim hizmeti olduğu görülmektedir. Coronavirüsün tehlikeli ve ölümcül bir virüs olduğu tespit edildikten sonra birçok ülke ilk olarak yüz yüze eğitime son vererek uzaktan eğitim sistemine geçmiştir (Başaran vd., 2020, 371). Eğitim hizmetlerinin aksamaması için internet alt yapısının iyi olması önem taşımaktadır. Bu hususta öncü olarak, Amerika’da San Francisco Belediyesi tarafından geliştirilmiş ve kentin birçok bölgesine yerleştirilen hızlı ve fiber altyapılı ‘SuperSpots’ uygulamasından bahsetmek gerekir. Bu uygulamanın amacı evinde yeterli internet altyapısı bulunmayan öğrencilerin ücretsiz olarak belediyenin sunduğu hizmetten yararlanmasıdır (Kron4, 2020).

Fransa’da Rennes belediyesi tarafından öğrencilerin var olan ağları kullanarak öğrenebilmeleri için ihtiyaç duydukları ders materyallerine erişebilmesine imkân tanınmıştır. Belediyenin oluşturduğu “Cned: Sınıfım evde” adlı ücretsiz bir platform üzerinden eğitim öğretim yeniden yapılandırılmıştır. Bu sanal hizmet ağı; öğrencilerin derslerini dinleme, öğretmenleri ve sınıf arkadaşlarıyla bağlantı kurma ve iletişimlerini sürdürme imkânı sağlamıştır (Sözen, 2020: 305).

Benzer şekilde İngiltere’nin Bristol belediyesi dijital olanaklardan yoksun çocuklar için eğitim ekipmanına ve bilişim teknolojisi desteğine yatırım yapılmış, okullara 200.000 dizüstü bilgisayar temin edilmiştir. Bu süreçte BBC televizyonu, müfredata uygun 14 haftalık ders içeriği de yüklemiştir (bbc.com, 2020).

İtalya’da Bologna belediyesi desteğiyle uzaktan öğrenme sürecine yönelik bir bilgi portalı açılarak uzaktan eğitim ile ilgili web seminerleri düzenlenmiştir. Uzaktan Eğitim Platformunu, Distance learning platform (UNIBO) kullanarak eğitim-öğretim sürecine devam edilmiştir (Sözen, 2020: 307). Moskova Belediyesi de pandemi sürecinde eğitim kurumlarını kapatarak öğrencilere çevrimiçi eğitim fırsatı sunan belediyelerdendir. Bu amaçla “Moskova Elektronik Okulu” platformunu hazırlamıştır (Signorella vd. 2020).

COVID-19 dünyada hem maddi hem manevi olarak insanların sosyo-psikolojik yapısını da olumsuz etkilemiştir. COVID-19 ortaya çıktığından ve ülkeler arasında hızla yayılmaya başladığından itibaren insanlar üzerinde korku, kaygı ve endişe yaratmaktadır. Psikolojik açıdan insanları rahatlatıp, bu endişe ve korkuları azaltmak için bazı ülkelerde kültür sanat etkinlikleri düzenlenmiştir. (Türkiye Psikiyatri Derneği, 2020). Bu anlamda uluslararası alanda en dikkat çeken belediyeler; Austin ve Wyndham Belediyelerinin işbirliği ile hayata geçirilen, cep telefonlarına yüklenen “Online Community Hubs” (Çevrimiçi Topluluk Merkezleri) dijital platformudur. Bu sayede Austin ve Wyndham’da yaşayan halk, çevrimiçi etkinliklerle ilgili bilgi sahibi olmakta, ücret vermeden katılabilmekte, iletişim içinde olarak sosyalleşebilmektedir (Wyndhamcity, 2020).

Bahsi geçen uygulamaya benzer bir uygulama da Barcelona Belediyesinden gelmiştir. Çocuklara yönelik olarak “Sevgili Günlük” isimli bir internet sayfası oluşturularak, şiirlerini, yazılarını ve resimlerini sayfaya yükleme imkânı sağlanarak evde geçirilen vakti eğlenceli hale getirmiştir (Barcelona.Cat, 2020). Fransa’da da Paris Belediyesi online tiyatrolar düzenleyerek bunu vatandaşlarına duyurmuştur. Yine alınan tedbirler sonucu kapatılan spor salonlarına gidemeyen vatandaşları için, online spor videoları hazırlanıp ücretsiz sunulmuştur (My Paris, 2020).

Bunların dışında COVID 19'un olumsuz etkisi kuşkusuz en fazla sağlık sektörü üzerinde olmuştur. Bu aşamada sağlık çalışanlarına kurtarıcı bir rol düşmektedir. Pandemi ile mücadelede sağlık personelinin yerel yönetimlerin desteğine ihtiyacı olmuştur. Bu doğrultuda Belediyelerin de sağlık hizmetlerine büyük katkıları olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. İtalya Roma Belediyesi, 100 belediye aracını, sağlık personelinin hasta evlerine daha hızlı gidebilmesi için onlara ulaşım desteği amaçlı tahsis etmiştir (İstanbul Enstitüsü, 2020). Fransa Paris Belediyesi ise virüse karşı en önemli korunma aracı olan maske üretimi yaparak ücretsiz dağıtmıştır (My Paris, 2020). Moskova Belediyesi ise toplu taşıma araçlarına girişte, COVID-19'un en temel belirtilerinden olan ateş semptomu için, vatandaşların ateşlerini ölçen mekanizma oluşturmuştur (Moskova BB, 2020).

Sonuç olarak, COVID-19 ile mücadelede uluslararası alanda incelenen belediyelere bakıldığında sağlıktan, eğitime, maddi yardımdan kültür-sanat etkinliklerine kadar birçok alanda önemli rol üstlendikleri tespit edilmiştir.

3.2 Covid-19 İle Mücadelede Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri

Türkiye'de de salgın ile mücadele aşamasında belediyeler önemli görevler üstlenmiştir. Bazı belediyeler, pandemi öncesindeki uygulamalarını devam ettirirken, bazıları sadece COVID odaklı yenilikçi uygulamalar geliştirmiştir (Kap, 2020b).

Çalışmanın bu bölümünde COVID-19 ile mücadele sürecinde Türkiye'deki 30 büyükşehir belediyesi incelemeye alınmıştır. Bu inceleme belediyelerin internet siteleri ve dijital kaynakları taranarak gerçekleştirilmiştir. Belediyelerin sosyal belediyecilik anlayışıyla COVID-19 sürecinde gösterdiği faaliyetlerin genel olarak, kamuoyunu virüs hakkında bilgilendirip farkındalık yaratabilmek, düzenli aralıklarla hijyen için çalışma yürütmek, maske üretilip ücretsiz dağıtabilmek, sağlık personellerine destek oluşturmak, mali yardım, kültürel, sosyal ve psikolojik faaliyetler yapabilmek amacıyla gerçekleştiği görülmüştür (Atik ve Genç, 2022: 57-58).

Salgının Seyri ile ilgili Kamuoyunun Bilgilendirilmesi Faaliyetine bakıldığında Türkiye'de COVID-19 ile ilgili alınan tedbirlerin ve kısıtlamaların hem merkezi hem de yerel yönetimler tarafından halka duyurulduğu görülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin tamamı hükümetin açıklamalarından sonra günlük olarak vaka, iyileşen ve ölen kişi sayısını resmi web sayfaları ve sosyal medya hesaplarında da paylaşmıştır. Ayrıca şehir özelinde alınan tedbirler de belediyenin resmi sayfalarında duyurulmuştur. Genellikle kamuoyu bilgilendirmesi, belediyeler tarafından düzenlenen poster, afiş ve kampanyalar ile gerçekleştirilmiştir. Özellikle

kalabalığın en yoğun olduğu toplu taşıma araçları ve okullarda bu konuya daha hassas yaklaşmıştır (Atik ve Genç, 2022: 59).

Halkı bilinçlendirme konusunda başarılı olan ilk büyük şehir başkent Ankara'dır. Ankara Büyükşehir Belediyesi, web sayfasından dünyadaki diğer ülkelerde alınan COVID-19 önlemlerini halka aktarmıştır. Ayrıca pandemi ile ilgili hem Dünya Sağlık Örgütü'nün hem de Sağlık Bakanlığı'nın bilgilendirme metinlerini ve önlemlere ilişkin duyuruları toplu taşıma araçlarında bulunan ekranlara yansıtılmıştır (Ankara BB, 2020).

Halkını salgın hakkında bilgilendirme çalışmaları yapan şehirlerden biri de Konya'dır. Konya Büyükşehir Belediyesi, "Koronavirüsten Korunmak için Neler Yapılır?" sorusuna verilebilecek cevapları içeren broşürler hazırlayıp toplu taşımadaki insanlara ve okullarda öğrencilere dağıtımını sağlamıştır (Konya BB, 2020).

Antalya Büyükşehir Belediyesi ise diğerlerinden farklı olarak halkın dikkatini zorunlu olmadıkça dışarı çıkmama yönünde çekmek için trafik ışıklarında düzenleme yapmıştır. Trafik ışıklarında hem yayalara hem sürücülere yeşil ışık yandığında 'Eve Git', kırmızı ışık yandığında ise 'Evde Kal' mesajı verilmiştir. Bu düzenlemeyle aynı zamanda ülke genelinde uygulanan "Evde Kal Türkiye" sloganına destek olmuştur (TBB, 2020a). Mersin Büyükşehir Belediyesi, salgının birçok konuda etkilediği çocuklar üzerinde de farkındalık yaratabilmek için ailelere ücretsiz ebeveyn eğitimi vermiştir (Mersin BB, 2020). Aynı amaçlarla İstanbul Büyükşehir Belediyesi de, Enstitü İstanbul adı verilen COVID-19 araştırmaları web sitesini kurarak, süreç boyunca dünya çapında yaşanan gelişmeleri, alınan önlemleri halkın güncel olarak takip etmesini sağlamıştır (Enstitü İstanbul COVID-19 Araştırmaları, 2020).

Günlük hasta, iyileşen, ölen, yoğun bakımda bulunan kişi sayısını örneklerle açıklanan Dünya ülkelerinde belediyelerin yaptığı tespit edilmiştir. Ancak Türkiye'de bu sayılar öncelikle İç İşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ya da Cumhurbaşkanı tarafından kamuoyuna duyurulmuştur. Türkiye'de daha çok belediyelerin farkındalık yaratma ve temel önlemlerden bahsetme hususunda etkili olduğu söylenebilir (Bayraktar, 2020).

Diğer bir hizmet alanı olarak düzenli aralıklarla Temizlik faaliyeti yürütmek de belediyeler tarafından önemle üzerinde durulan hizmet olmuştur. Bilim adamları, COVID-19'un solunum yolu çıkan damlacıklarla kişiden kişiye geçtiğini ispatlaması üzerine kalabalık mekanların yüzey temizliğinin özenle yapılması, mekânda dezenfektan kullanılması salgının bulaşma riskini daha aza indirmektedir. Şehir içindeki dezenfekte ve temizlik faaliyetlerini 30 büyükşehir belediyesinin tamamı başarılı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Ayrıca toplu taşıma

araçlarının, parkların, bahçelerin, sokakların, pazar yerlerinin, marketlerin temizliği ve ilaçlanması düzenli aralıklarla yapılmıştır (Urhan ve Arslankoç, 2021: 959).

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, günlük iki bine yakın toplu taşıma ve kişiye özel araçların dezenfekte işlemlerini yapmıştır. Ayrıca belediye, il merkezinde ve hasta sayısının çok olduğu ilçelerde dezenfekte istasyonları kurmuştur (Şanlıurfa BB, 2020). Aynı uygulamayı Eskişehir Büyükşehir Belediyesi de yapmaktadır. Belediye, terminal, tramvay ve otobüsler, duraklar ve bilet gişelerini her gün dezenfekte etmiştir (Eskişehir BB, 2020). Aydın Büyükşehir Belediyesi, temizlik ekipleri aracılığıyla ilaçlama yaptırarak, meyve-sebze hallerinin dezenfekte işlemlerini gerçekleştirmiştir (Aydın BB, 2020). Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi de, halkın her gün geçtiği yerlerden olan çarşı, meydan ve caddelerin ilaçlanması ve dezenfekte edilmesi çalışmalarını devam ettirmiştir (Kahramanmaraş BB, 2020).

Türkiye’de nüfus bakımından en kalabalık şehir olan İstanbul Büyükşehir Belediyesi de bu amaçla birçok personelini temizlik ve hijyenden sorumlu ekip olarak görevlendirilmiş, başta toplu taşıma araçları olmak üzere, kapalı mekanların, camilerin, adliye binalarının ve hastanelerin dezenfekte edilmesine öncülük etmiştir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2020).

Samsun Büyükşehir Belediyesi özellikle pandemi sürecinde hastanelerdeki tıbbi atıkları toplatarak Belediyenin sahip olduğu Tıbbi Atık Sterilizasyon Merkezinde zararlarını yok ederek evsel atığa çevirmiştir (Samsun BB, 2020). Manisa Büyükşehir Belediyesi de tüm camileri, çocuk parklarını ve toplu taşıma araçlarının duraklarını ilaçlama ve dezenfeksiyon faaliyetleri yürütmüştür (Türkiye Belediyeler Birliği, 2020b).

Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19’dan korunmanın en temel yolunun maske kullanımı olduğu açıklayarak, halka açık yerlerde maske kullanımını teşvik edecek kılavuz yayınlamıştır (World Health Organization, 2020). Türkiye’de de tüm büyükşehir belediyeleri için İçişleri Bakanlığı tedbirlere ilişkin bir genelge yayınlanmış ve maske takmayı zorunlu hale getirmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020a). Başka bir genelge ile de tüm büyükşehir belediyelerinin koordinasyonu ile seri yerli maske üretimi yapılarak dağıtımı sağlanmıştır. Malatya Büyükşehir Belediyesi ile işbirliği halinde 15 tekstil fabrikası, maske üretimine başlamıştır. Üretilen maskeler Malatya Büyükşehir Belediyesi personelleri tarafından halka ulaştırılmıştır (Malatya BB, 2020). İzmir Büyükşehir Belediyesi de Malatya gibi, Meslek Liseleri ve kurslarda günde 60 bin maske üretilmesini sağlamıştır. Maskeler üretildikten sonra dağıtımı belediye personeliyle gerçekleştirilmiştir. Ayrıca önemli bir cihaz olarak metro istasyonlarında maskematik makineleri aracılığıyla ücretsiz maske dağıtımına imkan sağlamıştır (İzmir BB, 2020b).

Pandemiyle mücadele kapsamında sağlık hizmetlerinin etkinliği için de Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin büyük desteği olmuştur. Cumhurbaşkanı Kararı neticesinde sağlık personeline ücretsiz ulaşım ve konaklama imkânı sağlanmıştır. Ulaşım hizmetleriyle birlikte bazı belediyeler, COVID-19’a yakalanan hastaları hastanelere taşıma, sağlık desteği için çağrı merkezi oluşturma ve hastanede tedavi görüp iyileşen vatandaşlara ulaşım desteği sunma hizmetlerini gerçekleştirmiştir (Genç, 2021: 424).

Gaziantep ilinde Büyükşehir Belediyesi ve Valiliğin koordine olmasıyla, COVID-19 Sağlık Destek Hattı kurulmuştur. Vatandaşlar bu merkezi 7-24 arayıp, Coronavirüs şüphesi duyduklarını belirtmiştir. Merkez de bunları kayıt altına alarak İl Sağlık Müdürlüğüne iletmiştir. Ayrıca bu kişilere PCR testi uygulanmıştır (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2020). Van Büyükşehir Belediyesi de, sahip olduğu araçların bir kısmını evde bakıma muhtaç kişilerin hastaneye taşınması için kullanmıştır (Van BB, 2020). Sakarya Büyükşehir Belediyesi ise, Coronavirüs ile mücadele sürecini başarıyla atlattığı ve hastaneden çıkış yapacak kişileri evlerine götürmek için araç tahsis etmiştir (Medyabar, 2020). İstanbul Büyükşehir Belediyesi de 35 adet ambulansı, sadece Coronavirüs olan hastalara özel olacak şekilde gerekli malzemelerle donatmış ve aynı zamanda hastaya nakil hizmeti sunmuştur (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2020b).

Bu süreçte sosyal yardım kampanyalarına bakıldığında pandemi ile mücadele ederken Türkiye’de yerel yönetimlerin sosyal yardım konusunda da önemli faaliyetler üstlendiğini söylemek mümkündür. Sosyal yardım, sosyal devletin bir gereği olarak çocuk, genç, engelli, yaşlı ve yoksul kişilere yönelik sosyal faaliyetleri içeren uygulamadır.

Türkiye’de büyük şehir belediyelerinin tamamı da Coronavirüs ile mücadele için vatandaşlarına sosyal yardım ve hizmette bulunmaktadır. Yürütülen sosyal hizmetler incelendiğinde genel olarak nakit yardımı, gıda desteği, sıcak yemek dağıtımı, alışveriş yardımı, evde bakım hizmeti, evi olmayan ve ihtiyaç sahipleri için barınma desteğinin sağlandığı görülmektedir. Bu hizmetler dışında her belediye kendi özelinde vatandaşa kolaylık sağlamak için farklı düzenlemeler de yapmıştır (Özgün, 2021: 576).

Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya ve Mersin Büyükşehir Belediyeleri halktan ve esnaftan bu süreçte kira borçlarını, su faturalarını ve diğer alacaklarını ertelemiş, Coronavirüsün ekonomik etkisinden olumsuz etkilenen esnafa kolaylık sağlamıştır (Özgün, 2021: 578).

Yine Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Balıkesir, Kocaeli, Samsun Büyükşehir Belediyeleri, tarıma destek amaçlı kırsal kalkınmanın desteklenmesinde rol oynamış, üretici ve tüketiciye

mali yardımda bulunmuştur. Trabzon Büyükşehir Belediyesi, pandemide işsiz kalanlara, krizden dolayı ücretsiz izne çıkarılanlara yönelik temel gıda ve temizlik ürünleri için destek olmuştur. Bununla beraber yaşlı ve hasta kişilere sıcak yemek dağıtılmış; geçim sıkıntısı çeken ailelere de temel ihtiyaçlarının karşılanması için alışveriş desteği yapılmıştır (Trabzon BB, 2020). Muğla Büyükşehir Belediyesi ise yoksul, kimsesiz, evsiz, engelli kişilere ulaşarak, Coronavirüs ile mücadele amaçlı toplam 335 bin 610 TL nakdi yardım sağlamıştır (Muğla BB, 2020).

Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, evi olmayan ve yardıma muhtaç ailelerinin, Belediye bünyesindeki Barınma, Konaklama ve Sosyal Yardım Merkezinde ihtiyaçları karşılanmıştır. Ayrıca burada konaklayan kişilere de düzenli olarak sağlık taraması yapılmıştır (Kocaeli BB, 2020).

Ankara Büyükşehir Belediyesi de kendisine kira ödeyenlerin kiralarını belli bir süre erteleyerek maddi yardımda bulunmuştur (CnnTürk, 2020). Ayrıca evlere temizlik yapmaya giden kadınları, İstanbul Büyükşehir Belediyesi de sokak müzisyenlerini sosyal yardım grupları olarak ifade ederek; virüs nedeniyle işsiz kaldıkları düşüncesiyle hareket edip gıda ve nakit desteğinde bulunmuşlardır (Yeni Haber, 2020). Adana Büyükşehir Belediyesi de çiftçilere dekar; balıkçılara tekne başına nakdi yardım yapmıştır (Adana BB, 2020).

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ise belediyeye ait arazilerde yerli üretim başlatmıştır. Üreticilere destek olmak amaçlı gerekli tohum bedelinin yarısını belediye kendi bütçesinden karşılamıştır (Balıkesir BB, 2020). Ankara, İstanbul, Gaziantep, Konya ve Kayseri Büyükşehir Belediyeleri de yardıma muhtaç insanlara maddi yardım amacıyla bağış kampanyaları yürütmüştür. Ancak bu durum İç İşleri Bakanlığı tarafından uygun görülmemiş, belediyelerin izinsiz yardım kampanyası yapması Yardım Toplama Kanunu'na aykırı bulunmuştur. O güne kadar toplanmış paralara hükümet bloke koymuştur (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2020c).

Bağış kampanyası yapan Ankara, İstanbul ve İzmir büyükşehir belediyeleri ise bu duruma itiraz ederek, yerel yönetimler kanunlarına aykırılık oluşturmadığını iddia etmişlerdir. Çıkan anlaşmazlık sonucu hükümet, yardımları tek bir kaynakta toplama kararı alarak “Biz bize yeteriz Türkiye’im” yardım kampanyasını başlatmıştır (www.aa.com.tr).

Öncülüğünü İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nin başlattığı ardından Ankara, İzmir, Antalya, Aydın ve Hatay’ın da destek olduğu “Askıda Fatura” uygulamasına da dikkat çekmek gerekmektedir. Bu uygulamanın amacı salgın boyunca faturalarını ödeyemeyip zor durumda kalmış vatandaşlara faturalarını ödeyerek el uzatmaktır (İstanbul BB, 2020a). Ankara Büyükşehir Belediyesi ‘Su Ver’, ‘Bilet Ver’ ve ‘El Ver’ sloganları ile esnafları veresiye

deFTERini kapatmaya, iftar vermeye, davet etmiştir. Kampanyalar başarılı olmuş, toplamda 28 milyon nakdi yardım ihtiyaç sahiplerine ulaşmıştır (Ankara BB, 2020a).

Birçok Büyükşehir Belediyesinin faaliyetlerine merkezi yönetimin müdahaleci tutumunun olduğu görülmektedir. İhtiyaç sahiplerine yardım yapan Belediyelere karşılık, bu hizmet Valilikler bünyesinde yapılmaya başlanmıştır. Genelgelerle açıklanan sokağa çıkma yasaklarının olduğu saatlerde ve günlerde belediyeler tarafından ekmeK dağıtımı yapılırken, merkezi hükümet bunu da kendi bünyesinde gerçekleştirmek istemiştir (Bayraktar, 2020).

Alınan tedbir ve kısıtlamalara ilişkin denetim faaliyeti açısından bakıldığında Büyükşehir Belediyelerinin pandemi başladığından beri alınan kararlara uyulup uyulmadığının denetimini gerçekleştirdiği görülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin tümünde temizlik, mesafe ve maske kurallarına göre denetim yapılmıştır. Ayrıca kişinin riskli olup olmadığının kontrolünü sağlayan ve telefona indirilmesi zorunlu olan Hayat Eve Sığar (HES) kodu denetimleri yapılmıştır (Bayraktar, 2020).

Mardin Büyükşehir Belediyesi, şehirlerarası otobüs terminaline giriş yapan kişilerin HES kodu denetimini yapmıştır (Mardin BB, 2020). Erzurum Büyükşehir Belediyesi sosyal mesafe kurallarını ve özellikle gıda reyonlarındaki esnafların maske ve eldiven kullanıp kullanmadığını denetlemiştir (Erzurum BB, 2020). Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi de toplu taşıma araçlarındaki oturma mesafesini ve taksilerdeki sosyal mesafeyi belirli aralıklarla denetlemiştir (Tekirdağ BB, 2020). Hatay Büyükşehir Belediyesi ise cadde ve meydanlardaki temizlik, mesafe ve maske kurallarına ilişkin denetimler yapmıştır (Hatay BB, 2020).

Bunun dışında salgın ile mücadelede ederken Türkiye’de birçok büyükşehir belediyesi “Kültür, Sanat, Spor ve Psikolojik Destek Hizmetleri” vermişlerdir. Büyükşehir belediyeleri, spor müsabakaları, öğrencilere eğitim desteği, fotoğraf yarışmaları, online konserler ve eğlence programları, psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sağlamışlardır. Bu faaliyetleri örneklerle somutlaştırmak gereklidir.

Ordu Büyükşehir Belediyesi satranç alanında Online Satranç Turnuvası” düzenlemiş ve sosyal medya hesaplarından çevrimiçi olarak turnuvayı halka açmıştır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2020d). Bursa Büyükşehir Belediyesi ise Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı Orkestra Şube Müdürlüğü sanatçıları gınaşırı insanlara moral ve sosyal aktivite amaçlı belediyenin kendi resmi web sayfasında canlı yayınlarla konserler vermiştir (Bursa BB, 2020).

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi de Evde Kal sloganına uyup dışarı çıkmayıp hareketsiz kalanlara destek amaçlı spor eğitimcileri tarafından online spor hareketleri yaptırmıştır (Sivil

Sayfalar, 2020a). Kayseri Büyükşehir Belediyesi de benzer uygulama ile günde 2 kez resmi internet sayfasından canlı olarak spor hareketleri yaptırmıştır (Hürriyet, 2020).

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda salgının yayılışını arttırmamak için getirilen sokağa çıkma yasağında Denizli Büyükşehir Belediyesi, belediyenin bando takımı aracılığıyla cadde ve meydanlarda marşlarla vatandaşlara bayram coşkusu yaşatmıştır (Denizli BB, 2020).

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Türkiye'nin en çok kullandığı "Hayat Eve Sığar" temasından hareketle fotoğraf yarışması düzenlemiş ve kendi resmi sayfasından yarışmaya ilişkin yönlendirmeler yapmıştır (Diyarbakır BB, 2020). İstanbul Büyükşehir Belediyesi de pandemi döneminde halkının endişe düzeylerini azaltmak, kaygılarını gidermek ve psikolojilerini iyileştirmek amacıyla "Psikolojik Danışmanlık Hattı" kurmuştur (İstanbul BB, 2020c). Mardin Büyükşehir Belediyesi, online eğitime geçilmesiyle evde eğitim gören ilköğretim öğrencileri için, "100 Temel Eser"den kitaplar hediye ederek eğitime destek olmuştur (Türkiye Belediyeler Birliği, 2020c).

Son olarak İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin Kemalpaşa İlçesi Hamza Baba Mahallesinde internet erişimi sağlayamayan öğrenciler EBA platformundan eğitim alamayınca mahallede bulunan kıraathane sınıf olarak düzenlenerek eğitim sürecinin devam ettirildiğinden bahsedilebilir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2021).

Birçok belediyenin vatandaşlara COVID-19 sürecinde fayda sağladığı görülmektedir. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi büyükşehir belediyeleri salgınla mücadele edebilmek için kurullar oluşturarak eylem planı hazırlayan, diğer paydaşların da katılımını artırarak sosyo-kültürel ilişkileri geliştiren, eğitim sektörüne destek olan Belediyeler konumundadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesi COVID-19'la mücadele için eylem planı oluşturmuştur. Bu plan 3 kısımdan oluşmuştur. İlki, pandemi gibi durumlarda geçmişte yapılmış ve başarılı olmuş önleyici hizmetler, ikincisi krizde sosyal belediyecilik anlayışıyla günümüzde gerçekleştirilen çalışmalar ve son olarak pandemi bittikten sonra yapılacak iyileştirme çalışmalarından oluşmuştur (İzmir BB, 2020a).

İzmir Büyükşehir Belediyesi bu plan ile kendisine bir strateji belirlemiştir. Ayrıca İzmir Büyükşehir Belediyesi ortak yönetim-birlikte yönetme anlamlarına karşılık gelen yönetim sürecini de pandemi ile mücadeleye sivil toplum kuruluşlarını, üniversiteleri, birçok özel kuruluşu dahil etmiş kriz yönetimi için kurullar oluşturmuştur (Sivil Sayfalar, 2020a). Bursa Büyükşehir Belediyesinin de benzer faaliyetler yürüttüğü dikkat çekmektedir. Kontrollü

normalleşme sürecinin başlangıcından beri yapılması gerekenleri içeren eylem planı hazırlamıştır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin kurduğu, dünya çapında 43 başkent belediyesinin işbirliğinde "COVID-19'a Karşı Başkentliler Dayanışması" platformu kurulmuştur. Bu dayanışma ağı ile belediyelerin salgınla mücadelede hangi kazanımları elde ettikleri ne tür uygulamalar geliştirdikleri görülmektedir (Cumhuriyet Gazetesi, 2020). Bu platform sayesinde girişimcilik ve katılım mekanizmaları geliştirilerek sosyo-kültürel ilişkiler arttırılmıştır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi yönetici kadrosu, İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü personelleri, çeşitli üniversite ve kamu hastanelerinde görevli doktorlar, psikiyatristler ve Coronavirüs konusunda uzman kişilerden oluşturulan bir bilim kurulu oluşturulmuştur. İstanbul Yardımlaşma ve Koordinasyon Merkezi de açılarak eylem planları oluşturulurken ortak bir noktada buluşulmuştur (İstanbul BB, 2020a).

Ankara Büyükşehir Belediyesi de online eğitime katkı sağlamak için, bilgisayarı ve interneti olmayıp derse katılamayan öğrencilere kendi bünyesinde ücretsiz bilgisayar kullanım hakkı tanımıştır. Ayrıca kırsal bölgede kalan ve interneti olmayan öğrencilerin yaygın olduğu yerleşkeye fiber altyapı sistemi kurularak, bu bölgelerde internet hizmeti sağlanmıştır (Ankara BB, 2020b).

4. Sonuç

Sosyal belediyecilik anlayışının Covid-19 sürecine yansımalarının analiz edildiği bu çalışmada Covid-19 sürecinde kamuoyunda dikkat çeken sosyal belediyecilik açısından örnek teşkil eden büyükşehir belediyesi örnekleri ele alınmıştır. Covid-19 süreci birçok açıdan toplumda oluşturduğu farkındalıkların yanı sıra yerel düzeyde kamusal hizmetlere erişim sıkıntısı yaşayan bireylerin de varlığıyla yüzleşmeyi sağlamıştır. Bu durum sosyal belediyecilik olgusunun ele alınmasının gerekliliğini önemli kılmıştır.

Dünyayı etkileyen COVID-19'a karşı ulusal ve uluslararası düzeyde birtakım mücadelelerde bulunan belediye örneklerine değinilmiştir. Dünya örneklerinde belediyelerin; sağlık, eğitim, maddi yardım, kültür ve sanat etkinlikleri gerçekleştirilmesine kadar birçok alanda faaliyet yaptığı görülmektedir. Türkiye'de ise pandemi krizini başarıyla geçiren belediyelerin vatandaşlara etkili hizmet sağladığı da söylenebilir. Bu faaliyetler maske üretiminden, sosyal yardımlaşmaya, teknolojik gelişmeleri kullanarak gerek öğrencilere gerekse vatandaşlara spor ve kültür hizmetleri sağlamaya kadar ulaşmaktadır.

Salgınla mücadele edilebilecek alanlar ve bunun için gereken kaynaklar göz önünde bulundurulduğuna Türkiye’de belediyelerin daha çok güçlendirilmesi, merkezi yönetim ile ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda hükümetin işsizlik maaşı, borçların ileri tarihe ertelenmesi gibi nakdi yardımların sadece merkezde değil yerelde de sağlanabilmesi gereklidir. Belediyeler faaliyetlerini yürütürken sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektörle işbirliği yaparak yönetim mekanizmasını etkinleştirme anlayışı çerçevesinde onları sürece dahil etmelidir. Ayrıca merkezi hükümet de hizmette yerellik ilkesi gereğince belediyelerin yapmış olduğu eylemlere müdahale etmemelidir.

Çalışmada incelenen belediye örneklerine bakıldığında Türkiye’de sosyal belediyecilik anlayışının, COVID-19 ile mücadelede de devam ettiği görülmektedir. Ayrıca çalışmada ele alınan çeşitli kriterlerde en fazla hizmet gerçekleştiren kentlerin İstanbul, İzmir ve Ankara olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada dikkat çeken önemli bir nokta da hükümetin yerel yönetimlere tek elden hizmet yürütme konusunda baskı yapmasıdır. Ancak halkın taleplerini en iyi bilen, halka hizmette yakınlık ilkesi gereğince yerel yönetim birimlerinin daha aktif olmasının pandemi ile mücadelede daha hızlı ve etkin sonuçlar doğurması beklenmiştir. Yine de tüm şartlara rağmen sağlıktan eğitime, kültürel faaliyetlerden maddi yardımlara kadar belediyelerin salgında inisiyatif kullandığını görmek mümkündür.

Kaynakça

- Adana Büyükşehir Belediyesi (2022). Çiftçilere ve balıkçılara nakdi hibe yardım desteği. <https://www.adana.bel.tr>. (Erişim Tarihi: 03.04.2022).
- Akdoğan, Y. (2006). Sosyal Belediyecilik. Yerel Siyaset, Sayı:3, s.29-37.
- Alert Swiss. Coronavirus-all of Switzerland. <https://www.alert.swiss/>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022).
- Amerika'nın Sesi. Sokaktan beş yıldızlı otele. <https://www.amerikaninsesi.com/a/sokaktan-bes-yildizli-otele-new-york-evsizler-korona-corona-abd-metro/5413134.html>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022).
- Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/cumhurbaskani-erdogan-biz-bize-yeteriz-turkiyem-kampanyasini-baslatiyoruz/> (Erişim Tarihi: 04.04.2022)
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. 6 milyon tek yürek oldu tüm su faturaları ödendi. <https://www.ankara.bel.tr/haberler>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022)
- Ankara Büyükşehir Belediyesi. Başkan Yavaş’tan çocuklara eğitim desteği. <https://www.ankara.bel.tr/haberler/>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022).

- Arslan, M. (2013). Yerel Yönetimlerde Sosyal Belediyecilik Faaliyetleri: Arnavutköy Belediyesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Atik, E., & Genç F. (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Gerçekleştirdiği Çalışmalar. Artuklu Kaime Uluslararası İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 5(1), s.49-83.
- Aydın Büyükşehir Belediyesi. Aydın Büyükşehir Belediyesi hallerde hijyeni sağlıyor. <http://aydin.bel.tr/>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022).
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir, üreticilere desteği artırdı. <https://www.balikesir.bel.tr/haberler>. (Erişim Tarihi: 04.04.2022).
- Barcelona. Cat, Extraordinary contribution of 2.5 million euros for rent payments. https://www.barcelona.cat/infobarcelona/en/tema/information-about-covid-19/extraordinary-contribution-of-2-5-million-euros-for-rentpayments_952286.html. (Erişim Tarihi: 19.04.2022)
- Başaran, M., vd. (2020). Koronavirüs (Covid-19) Pandemi Sürecinin Getirisi Olan Uzaktan Eğitimin Etkililiği Üzerine Bir Çalışma. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 5(2), s. 368-397.
- Bayraktar, U. (2022) Pandemide ve sonrasında yerel yönetimler için politika önerileri. İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü: <https://www.istanpol.org/> (Erişim Tarihi: 19.04.2022)
- Beki, A. (2009). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik (Ümraniye Belediyesi Örneği). Sena Ofset.
- Bursa Büyükşehir Belediyesi. Bursa Büyükşehir Belediyesi COVID -19 normalleşme eylem planı: 1 Haziran-30 Eylül. <http://www.skb.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 19.04.2022).
- Bursa Büyükşehir Belediyesi. Evde konser zamanı. <https://www.bursa.bel.tr/>. (Erişim Tarihi: 19.04.2022)
- Capital Initiatives for COVID-19. (2020). Capital Initiatives for COVID-19. <https://www.capitalsinitiative.org/tr>. (Erişim Tarihi: 19.04.2022)
- City of Helsinki. Helsinki offers free warm meals for the homeless. <https://www.hel.fi/uutiset/>. (Erişim Tarihi: 10.05.2022).
- Cnnturk. <https://www.cnnturk.com/turkiye/ankara-buyuksehir-belediyesi-kiracilarinin-borclari-2-ay-ertelendi>. (Erişim Tarihi: 10.05.2022)
- Coronavirus: More universities halt teaching and exams. <https://www.bbc.com/news/education>. (Erişim Tarihi: 19.04.2022)
- Denizli Büyükşehir Belediyesi. 23 Nisan coşkusu Büyükşehir Bando ile yaşanacak. <https://www.denizli.bel.tr>. (Erişim Tarihi: 10.05.2022)

- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir Belediyesi evde çekilen en iyi fotoğrafları ödüllendiriyor. <http://www.diyarbakir.bel.tr/haberler/1799-spordaire.html>. (Erişim Tarihi: 10.05.2022)
- Enstitü İstanbul. Dünya Kentlerinde Yerel Yönetimlerin COVID-19 Önlemleri. <https://enstitu.ibb.istanbul/covid19/yerel-yonetimler/>. (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- Enstitü İstanbul COVID-19 Araştırmaları, (2020) “Dünya Kentlerinde Yerel Yönetimlerin COVID-19 Önlemleri” <https://enstitu.ibb.istanbul/covid19/yerel-yonetimler/> (Erişim Tarihi: 16.05.2022).
- Erzurum Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir denetime yoğunlaştı. <https://www.erkurum.bel.tr/GuncelHaber-buyuksehir-denetime-yogunlasti/29/829727.html>. (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- Eskişehir Büyükşehir Belediyesi. Eskişehir Büyükşehir COVID-19 eylem planını kararlılıkla uyguluyor. <http://cepte.eskisehir.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir işbirliğinde kurulan çağrı merkezi için eğitimlere başlandı. <https://gaziantep.bel.tr/tr/haberler>. (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- Genç, F. N. (2021). Kriz Yönetimi. Covid-19 Pandemisi. Nobel Yayınevi
- Hatay Büyükşehir Belediyesi. Hatay Büyükşehir, korona virüs denetimlerini sürdürüyor. <https://www.haberturk.com/hatay-haberleri>. (Erişim Tarihi: 16.05.2022)
- Hürriyet. Kayseri'de Spor A.Ş.'den vatandaşlara canlı spor eğitimi. <https://www.hurriyet.com.tr/sporarena>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Askıda fatura. <https://askidafatura.ibb.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 12.05.2022)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İstanbul Bülteni: İBB dört koldan koronavirüs ile mücadele ediyor. <https://www.ibb.istanbul/>. (Erişim Tarihi: 12.05.2022)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Pandemi döneminde İBB'den Halk sağlığına psikolojik destek. <https://www.ibb.istanbul/>. (Erişim Tarihi: 12.05.2022)
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Haberler. <https://www.ibb.istanbul/>: <https://www.ibb.istanbul/>. (Erişim Tarihi: 12.05.2022).
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. Haberler. <https://www.izmir.bel.tr/tr/HaberArsivi/>. (Erişim Tarihi: 12.05.2022).
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. İzmir Büyükşehir Belediyesi COVID-19 dirençlilik eylem planı. <https://www.izmir.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 12.05.2022).
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. İzmir'in metro istasyonlarında maskematik dönemi. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler> (Erişim Tarihi: 12.05.2022)

- Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir'den meydanlara dezenfekte hizmeti. <https://kahramanmaras.bel.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Kap, D. Yerel Yönetimlerin Pandemiyle Mücadelesi (1) “İYKM Eşgüdüm ve Koordinasyon Sağlıyor”. <https://www.sivilsayfalar.org>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022).
- Kap, D. Yerel Yönetimlerin Pandemiyle Mücadelesi (4) Salgınla Mücadelede Bütünlüklü Bir Politika Gerekli. <https://www.sivilsayfalar.org>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022).
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi. Sokak hayvanlarımızı da unutmadık. <https://www.tbb.gov.tr/birligimiz/mudurlukler/proje-ve-finansman-birimi>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Kesgin, B. (2012). Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 26, 169-180.
- Kesgin, B., & Kalaycı S. (2017). Sosyal Hizmetin Yerelleşmesi Sürecinde Büyükşehir Belediyelerinin Rolü Üzerine Bir Araştırma. Social Sciences Studies Journal, 3(12), 2269-2276.
- Kocaeli Büyükşehir Belediyesi. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi barınma merkezinde sağlık taraması yaptı. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. Konya Büyükşehir'den Koronavirüs tedbirler. <https://www.koski.gov.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Konya Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü. Konya Büyükşehir'den Koronavirüs Tedbirleri. <https://www.koski.gov.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Konya Büyükşehir Belediyesi. <https://yardimbasvurusu.com/konya-buyuksehir-belediyesi-yardim-basvurusu/> (Erişim Tarihi: 03.04.2022)
- Kron4. San Francisco ups access to WiFi hotspots to support distance learning during pandemic. <https://www.kron4.com/news/>. (Erişim Tarihi: 29.05.2022)
- Malatya Büyükşehir Belediyesi. 600 bin maske Büyükşehir Belediyesine teslim edildi. <http://m.malatya.bel.tr>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Mardin Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir Belediye zabıtasından HES kodu denetimi. <https://www.mardin.bel.tr/tr-tr/haber>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Medyabar. Taburcu Olan Hastalara Büyükşehir'den ulaşım desteği. <https://medyabar.com/haber>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Mersin Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir'den personele “ebeveyn farkındalık eğitimi”. <https://www.mersin.bel.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Daily Mail Online. More than 1,000 of London's homeless off the streets to self-isolate in hotels or safe locations during lockdown. <https://www.dailymail.co.uk/news/article->

- 8217315/1-000-homeless-people-London-self-isolating-hotels-amid-coronavirus-lockdown.html . (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Muğla Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir, sosyal hizmetleriyle ihtiyaç sahibi vatandaşların yanında. <https://www.mugla.bel.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- My Paris. 2,000 Protective visors for city officials. <https://www.paris.fr/pages/2000-visieres-de-protection-pour-les-agents-de-laville>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- My Paris. Paris at home: videos to stay in shape! Erişim Adresi: <https://quefaire.paris.fr/104557/paris-chez-vous-des-videos-pour-rester-en-forme>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- OECD. (2020). Cities policy responses. (Erişim Tarihi: 25.05.2022)
- Official website of the Mayor of Moscow. Coronavirus: Official information. <https://www.mos.ru/city/projects/covid-19>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Öner, Ş., & Çam, B. (2021). Covid-19 Sürecinde Yükselen Sosyal Belediyecilik: Büyükşehir Belediyesi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 19, 137-163.
- Özgün, C. (2021). Koronavirüs Salgınının Belediye Hizmetlerine Etkisi: Trabzon Örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 18(71), 571-589.
- Pektaş, E. K. (2010). Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 2(16), 1-22.
- Samsun Büyükşehir Belediyesi. Samsun Büyükşehirden 'tıbbi atık' seferberliği!. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/covid-19>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Signorelli, C., vd. (2020). The spread of COVID-19 in six western metropolitan regions: a false myth on the excess of mortality in Lombardy and the defense of the city of Milan. *Acta Biomed*, 91(2), s.23-30.
- Sivil Sayfalar. Yerel yönetimlerin pandemiyle mücadelesi (2): İzmir’de kriz belediyeciliği. <https://www.sivilsayfalar.org>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Sivil Sayfalar. Yerel yönetimlerin pandemiyle mücadelesi (4): Salgınla mücadelede bütünlüklü bir politika gerekli. <https://www.sivilsayfalar.org>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Sözen, N. (2020). Covid-19 Sürecinde Uzaktan Eğitim Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(12), 302-319.
- Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir ilçelere dezenfekte istasyonları kuruyor. <https://www.sanlıurfa.bel.tr/>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. Ankara Büyükşehir Belediyesi olarak dünya basınıni tanıyoruz, belediye olarak hem kendimiz bilgileniyoruz hem de sizi bilgilendiriyoruz. <http://www.ankara.bel.tr/haberler/>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)

- T.C. İçişleri Bakanlığı. 81 İl Valiliği'ne koronavirüs tedbirleri konulu ek genelge gönderildi. <https://www.icisleri.gov.tr/>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- T.C. İçişleri Bakanlığı. Yardım toplama hususuna ilişkin kamuoyu bilgilendirmesi. https://www.icisleri.gov.tr. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- T.C. Sağlık Bakanlığı. Sağlık çalışanlarına ücretsiz ulaşım ve konaklama ile ilgili düzenleme yapıldı. <https://yhgm.saglik.gov.tr/TR,64663/saglik-calisanlarina-ucretsiz-ulasim-ve-konaklama-ile-ilgili-duzenleme-yapildi.html>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir Belediyesi kovid-19'la etkin mücadelesini sürdürüyor. <http://www.tekirdag.bel.tr/haber/>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- The Governing Mayor of Berlin. (2020). Coronavirus Information (COVID-19). <https://www.berlin.de/corona/en/testing-facilities/> (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Trabzon Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir'den sosyal yardım atağı. <https://www.trabzon.bel.tr/haber>. (Erişim Tarihi: 30.05.2022)
- Türkiye Belediyeler Birliği. Antalya Büyükşehir Belediyesi'nden halkı bilinçlendirme çalışması. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Türkiye Belediyeler Birliği. Manisa'da Koronavirüs seferberliği. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/covid-19/>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Türkiye Belediyeler Birliği. Mardin'de İlköğretim öğrencilerine kitap hediye ediliyor. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/covid-19/>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Türkiye Belediyeler Birliği. Ordu Büyükşehir'den online satranç turnuvası/satrançseverler bu turnuvayı kaçırmayın. <https://www.tbb.gov.tr/basin-ve-yayin/covid-19>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Türkiye Psikiyatri Derneği. Koronavirüs hastalığı salgını sırasında ruh sağlığı ve stresle baş etme. <https://www.psikiyatri.org.tr/>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Urhan, G., & Arslankoç, S. (2021). COVID-19 Pandemi Sürecinde Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler: İstanbul İlçe Belediyeleri Örneği. *Çalışma ve Toplum*, 2, 945-980.
- Van Büyükşehir Belediyesi. Büyükşehir Belediyesi'nden yoğun hasta nakil mesaisi. <https://van.bel.tr/HaberDetay/buyuksehir-belediyesindenyoğun-hasta-nakil-mesaisi18042020181145.html>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- World Health Organization. COVID-19 hastalığında maske kullanımı. <https://www.ttb.org.tr/WHO-maske.pdf>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)
- Wyndhamcity. COVID 19-council services. <https://www.wyndham.vic.gov.au/COVID19>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)

Yeni Haber. Ankara B¼y¼kşehir Belediyesinden evlere temizliğe giden kadınlara gıda ve nakit desteği. <https://www.yenihaberden.com/ankara-buyuksehir-belediyesinden-evlere-temizlige-giden-kadinlara-gida-ve-nakit-des1484631h.htm>. (Erişim Tarihi: 01.06.2022)

Makale Bilgi Formu

Yazar(lar)ın Katkıları: Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı g¼tmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: “Covid-19 İle M¼cadelede B¼y¼kşehir Belediyelerinde Sosyal Belediyeciliğin Rol¼” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış, karşılaşılacak tüm etik ihlallerde “*Sosyal ve K¼lt¼rel Araştırmalar Dergisi*” hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk yazarlara aittir.